

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата юридичних наук, професора Мердової Ольги Миколаївни на дисертацію Маслянка Сергія Вікторовича «Адміністративно-правовий статус особи, яка керує транспортним засобом», представлену на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дослідження. Адміністративно-правовий статус – це сукупність юридичних засобів, які характеризують місце і роль фізичної або юридичної особи в адміністративно-правових відносинах. Це комплекс прав, обов'язків та відповідальності, які визначаються як загальним законодавством, так і спеціальними нормативно-правовими актами. З огляду на постійне зростання кількості та різноманітності транспортних засобів, удосконалення технічних характеристик транспортних засобів та інфраструктури, підвищення вимог до безпеки дорожнього руху, а відповідно і до його учасників з одного боку, а з іншого – поява автономних транспортних засобів, правовий статус водіїв та інших осіб, які керують транспортними засобами стає однією з ключових сфер адміністративно-правового регулювання.

Дослідження цієї теми має важливе практичне значення, оскільки воно сприяє не лише кращому розумінню сутності одного з базових інститутів адміністративного права – адміністративно-правового статусу фізичної особи, а й розширює уявлення про права і обов'язків тих осіб, які керують транспортними засобами, сприяє забезпеченню дотримання правил дорожнього руху та зменшенню кількості правопорушень на дорогах. Відповідно, аналіз адміністративно-правового статусу осіб, які керують транспортними засобами, дозволяє підвищити ефективність правозастосовної практики та вдосконалити нормативне регулювання у цій сфері.

На сьогодні серед осіб, які використовують автомобільні дороги, вулиці, залізничні переїзди, керуючи транспортними засобами українське законодавство містить згадування лише про водіїв, велосипедистів, осіб, які рухаються в кріслах колісних (прирівнюючи останніх частково до пішоходів), закріплюючи їх правовий статус. Втім адміністративно-правовий статус не всіх зазначених категорій учасників дорожнього руху на сьогодні є достатньо дослідженим і чітко окресленим в українському законодавстві. Наявність теоретичних прогалин і колізій в нормативному регулюванні адміністративно-правового статусу особи, яка керує транспортним засобом, негативно позначається на характері реалізації ними прав і обов'язків, правозастосовної та судової практики. Вказане обумовлює постановку відповідного наукового

завдання для окремого дослідження в галузі адміністративного права і підкреслює актуальність обраної Сергієм Маслянком тематики.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертації «Адміністративно-правовий статус особи, яка керує транспортним засобом» затверджена вченою радою Донецького державного університету внутрішніх справ (протокол від 27.10.2021 р. № 4). Роботу виконано в межах науково-дослідної теми ДонДУВС «Реалізація правоохоронної, соціальної та сервісної функції держави в діяльності підрозділів системи МВС України» (державний реєстраційний номер 0120U105670). Зв'язок дисертації з науково-дослідною темою університету досягається завдяки постановці та вирішенню таких завдань як: з'ясування поняття та визначення правових підстави керування транспортними засобами; розширення уявлення про права та обов'язки різних категорій осіб, які керують транспортними засобами; аналіз міжнародно-правових вимог та закордонного досвіду з метою імплементації окремих позитивних практик чи правових приписів у національний порядок підготовки та допуску до керування транспортними засобами. Видача посвідчення водія на право керування транспортними засобами, тимчасового реєстраційного талона на право керування транспортним засобом, міжнародного посвідчення водія є тими послугами, що надаються сервісними центрами МВС України в межах допуску водіїв до керування транспортними засобами. Слід зазначити, що інститут державних послуг, у тому розумінні, яке в нього вкладається сьогодні, тобто держави як менеджера із надання послуг громадянам з орієнтацією на їхні потреби та інтереси, запозичений у розвинутих країн. У дисертації містяться пропозиції, здобуті за результатами аналізу та узагальнення закордонного досвіду щодо вдосконалення вітчизняного адміністративного законодавства стосовно додаткових умов щодо підготовки та допуску осіб до керування механічними транспортними засобами.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація С.В. Маслянка є комплексним дослідженням, у якому висвітлюються особливості адміністративно-правового статусу осіб, які керують транспортними засобами, у тому числі тих, які перебувають у ролі оператора автономного транспортного засобу зі штучним інтелектом. У результаті виконання дослідження було сформульовано та обґрунтовано низку наукових положень, які є новими для вітчизняної правової доктрини та правозастосовної практики, або доповнюють чи удосконалюють існуючі підходи, серед яких:

вперше:

- встановлено, що підстави керування транспортними засобами слід поділити на правові та фактичні, при цьому останні можуть бути законними чи незаконними, що залежатиме від дотримання правових підстав керування;

- виявлено особливості та надано визначення адміністративної правосуб'єктності особи, яка керує транспортним засобом, під якої пропонується розуміти здатність фізичної особи бути суб'єктом правових відносин у сфері безпеки дорожнього руху під час керування транспортним засобом на вулично-шляховій мережі країни;

- доведено, що спеціальна адміністративна дієздатність особи, яка керує механічним транспортним засобом, залежно від адміністративно-правового статусу такої особи та/або виниклих у встановленому законом порядку обмежень може бути таких видів: часткова, неповна, повна, обмежена;

удосконалено:

- визначення поняття «особа, яка керує транспортним засобом», яка за авторським розумінням є учасником дорожнього руху, який для власного пересування, перевезення людей (пасажирів) чи вантажу використовує транспортний засіб, керуючи ним;

- розуміння адміністративної правоздатності особи щодо керування транспортним засобом, стверджується, що вона є різновидом спеціальної правоздатності, яка у відносинах публічно-правового характеру визначає можливість (здатність) індивідуума за умови відповідності встановленим критеріям отримати спеціальне право на керування тим чи іншим видом транспорту; зазначене дозволило виділити повну та обмежену адміністративну правоздатність особи щодо керування транспортним засобом;

дістали подальшого розвитку:

- систематизація осіб, які керують транспортними засобами, яких автором пропонується поділити на осіб, які керують транспортним засобом на законних підставах і які керують транспортним засобом, не маючи на те законних підстав, з подальшою їх класифікацію;

- обґрунтування необхідності внесення змін до визначення терміну «водій» у ПДР України (за прикладом міжнародного законодавства – «будь-яка особа, яка керує транспортним засобом, автомобілем і т. ін.»);

- бачення, що особа, яка керує транспортним засобом у відносинах публічно-правового характеру здобуває спеціальний адміністративно-правовий статус, який є різновидом загального адміністративно-правового статусу;

- твердження, що будь-яка особа, яка керує транспортним засобом незалежно від наявності чи відсутності відповідного права керування даною категорією транспортним засобом здобуває адміністративної

деліктоздатності, в основу якої покладено загальну адміністративну деліктоздатність фізичної особи;

- обґрунтування того, що автономний транспортний засіб зі штучним інтелектом має розглядатися лише з позиції об'єкта правовідносин і не може мати власного правового статусу;

- пропозиції вдосконалення адміністративного законодавства щодо визначення адміністративно-правового статусу осіб, які керують легким персональним та низькошвидкісним легким електричним транспортом, як окремої категорії учасників дорожнього руху, додаткових умов щодо підготовки та допуску осіб до керування механічними транспортним засобом.

Практичне значення одержаних результатів. Сформульовані та аргументовані в дисертації положення, висновки і пропозиції впроваджено дисертантом в практичну, науково-дослідну діяльність і освітній процес.

Зокрема, пропозиції та рекомендації здобувача щодо внесення змін до чинних нормативно-правових актів в частині врегулювання чинного поняття водія та особи, яка керує транспортними засобами, у тому числі і механічними, правильного розуміння правового підходу, тлумачення та аргументованого застосування в площині соціальних відносин між громадянами та правоохоронними органами, під час здійснення останніми безпосередніх функцій із забезпечення безпеки дорожнього руху та притягнення осіб до адміністративної відповідальності за порушення ПДР, отримали позитивну оцінку від фахівців Управління патрульної поліції в Дніпропетровській області Департаменту патрульної поліції (акт-довідка про впровадження результатів наукового дослідження в практичну діяльність № 2905/41/19-2024). Окремі результати рецензованого наукового дослідження використовуються в освітньому процесі Донецького державного університету внутрішніх справ при вивченні обов'язкової компоненти (ОК 8) «Актуальні проблеми поліцейської діяльності» та вибіркової компоненти «Актуальні проблеми кваліфікації адміністративних правопорушень» за освітньо-професійною програмою Правоохоронна діяльність другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 262 «Правоохоронна діяльність» (для здобувачів та здобувачок Криворізького навчально-наукового інституту) (акт впровадження ДонДУВС від 26.04.2024 р.). Сформульовані у роботі положення також можуть бути використані в науково-дослідній сфері для формування теоретичного підґрунтя подальших наукових розвідок у сфері удосконалення адміністративно-правового статусу учасників дорожнього руху (акт впровадження ДонДУВС від 26.04.2024 р.).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Аналіз рецензованої дисертації та публікацій дисертанта

дають підстави зробити висновок про наукову обґрунтованість і достовірність отриманих результатів. Усі наукові положення, висновки і рекомендації, які сформульовані у дисертації, повною мірою обґрунтовані та відповідають меті й завданням роботи.

Так, для досягнення мети та вирішення завдань дисертаційного дослідження С.В. Маслянком застосовано загальні та спеціальні методи наукового пізнання. Їх застосування зумовлено системним підходом, що дає можливість досліджувати проблеми в єдності їх соціального змісту та юридичної форми. Дієвим інструментом у дослідженні поняття та правових підстав керування транспортним засобом (підрозділ 1.1), класифікації осіб, які керують транспортними засобами (підрозділ 1.2), адміністративно-правового статусу та загальної характеристики адміністративної правосуб'єктності особи, яка керує транспортним засобом (підрозділ 2.1) стало вдале поєднання системно-структурного методу, методу сходження від абстрактного до конкретного з методом аналізу. Під час проведення дослідження також дисертантом також використовувалися такі спеціальні методи, як: формально-логічний – застосовувався для аналізу понять «особа, яка керує транспортним засобом» (підрозділ 1.1), адміністративна правосуб'єктність особи, яка керує транспортним засобом (підрозділ 2.1); порівняльно-правовий – став у нагоді в процесі визначення та аналізу змісту та особливостей нормативного закріплення прав та обов'язків осіб, які керують різними категоріями транспортних засобів (підрозділ 1.3), різних видів та проявів адміністративної правоздатності та дієздатності осіб, які керують транспортними засобами (підрозділи 2.2, 2.3), можливості використання закордонного досвіду підготовки та допуску до керування транспортним засобом (підрозділ 3.1); метод класифікації, – завдяки якому було проведено систематизацію осіб, які керують транспортними засобами (підрозділ 1.2); логіко-юридичний і логіко-семантичний методи, – які допомогли у вивченні змісту адміністративно-правового статусу та загальної характеристики адміністративної правосуб'єктності особи, яка керує транспортним засобом (підрозділи 2.1), а також у визначенні правового статусу інтелектуальних транспортних засобів з автономним програмним управлінням (штучним інтелектом) (підрозділ 3.2); методи аналогії – використано при з'ясуванні проявів різних видів адміністративної правоздатності та дієздатності осіб, які керують транспортними засобами (підрозділи 2.2 та 2.3) тощо.

У якості емпіричної основи дослідження автором використано: аналітичні та методично-консультативні матеріали міжнародних, національних та зарубіжних інституцій (Всесвітньої організації охорони здоров'я, Національної поліції України); матеріали правозастосовної, зокрема

судової практики (проаналізовано 6 постанов Верховного Суду та близько 10 рішень місцевих та апеляційних судів); результати анкетування патрульних поліцейських Криворіжжя (65 респондентів).

Характеристика структурних елементів роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, які містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

У вступі дисертант аргументовано обґрунтував актуальність теми дослідження, рівень наукової розробки, чітко визначив об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження, його теоретичну та емпіричну основу, науково-практичне значення роботи, вдало сформулював наукову новизну та основні положення, що виносяться на захист. У першому розділі автор з'ясовує теоретично-правові засади керування транспортними засобами. У другому розділі досліджується сутність та особливості адміністративно-правового статусу, адміністративної правосуб'єктності особи, яка керує транспортним засобом, надається характеристика її основних елементів: правоздатності, дієздатності, деліктоздатності. Третій розділ роботи присвячено розгляду шляхів адміністративно-правового удосконалення правового статусу особи, яка керує транспортним засобом. Зокрема, здобувачем проаналізовано міжнародно-правові вимоги та закордонний досвід підготовки та допуску до керування транспортними засобами, на підставі чого сформульовано низку авторських пропозицій щодо удосконалення українського законодавства. Перспективним напрямком видається нам тема правового статусу інтелектуальних транспортних засобів з автономним програмним управлінням (штучним інтелектом), якій здобувач приділив увагу у підрозділі 3.2.

Загальний обсяг роботи становить 269 сторінок, із яких основного тексту – 202 сторінки. Загалом, оформлення дослідження відповідає встановленим вимогам. Робота виконана грамотною українською мовою.

Повнота викладу наукових положень в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації. Основні наукові результати дисертації відображено у 12 публікаціях: 5 наукових статтях, опублікованих у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України, а також у 7 тезах доповідей на науково-практичних конференціях. В наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації, наукові положення дисертації викладені у належному обсязі.

Дані про відсутність текстових запозичень та порушення академічної доброчесності. При детальному розгляді дисертації С.В. Маслянка на тему «Адміністративно-правовий статус особи, яка керує транспортним засобом» текстових запозичень без посилання на джерела та інших порушень академічної доброчесності не виявлено.

Зауваження щодо змісту та оформлення дисертації. У цілому відзначаючи логічність та послідовність побудови дослідження, здобутки дисертанта, вважаю за необхідне звернути увагу на окремі дискусійні положення роботи:

1. У підрозділі 3.1 (стор. 173-190) та висновках дисертації (стор. 219) дисертантом висунуто пропозицію запровадження додаткового обмеження для водіїв зі стажем до 2 років. Проте ані у змісті підрозділу 3.1 (основної частини), ані у висновках не наводиться, які саме обмеження доцільно встановити для даної категорії осіб, що обумовлює їх так звану часткову адміністративну дієздатність.

2. У роботі дисертант намагається з'ясувати правосуб'єктність автономних транспортних засобів зі штучним інтелектом (підрозділ 3.2). Ним зроблено висновок, що такий транспортний засіб має розглядатися лише з позиції об'єкта правовідносин і не може мати власного правового статусу. Здобувачем стверджується, що правосуб'єктність, у разі експлуатації автономних транспортних засобів зі штучним інтелектом має бути розподілена між виробником цього пристрою, користувачем (оператором) та суб'єктами, які надають обов'язкові послуги з технічного обслуговування транспортного засобу і програмного забезпечення та/чи Інтернет-провайдерами (стор. 214). У зв'язку з чим виникає декілька взаємозалежних запитань та зауважень:

- по-перше, висновки не містять позиції здобувача на одне з принципових питань, чи є на сьогодні підстави для використання в Україні таких транспортних засобів;

- по-друге, здобувачем не окреслено критерії, які слід покласти в основу розподілу адміністративної правоздатності зазначених категорій осіб щодо експлуатації автономних транспортних засобів зі штучним інтелектом;

- по-третє, авторська систематизація та подальша класифікація осіб, які керують транспортними засобами, не передбачає місця згаданої категорії осіб у даній системі.

Наведені зауваження та побажання здебільшого носять дискусійний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку рецензованої дисертації.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам. Наведене вище дає підстави стверджувати, що дисертація С.В. Маслянка на тему: «Адміністративно-правовий статус особи, яка керує транспортним засобом», є самостійною та завершеною науковою працею, яка містить нові обґрунтовані результати, що вирішують конкретне наукове завдання та є істотним внеском в науку адміністративного права.

Дисертація Маслянка С.В. на тему «Адміністративно-правовий статус особи, яка керує транспортним засобом», подана на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань «Право» за спеціальністю 081 «Право» Дисертаційне дослідження відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 травня 2024 року № 507), Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами і доповненнями від 03 травня 2024 року № 507) та наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки України від 31 травня 2019 року № 759), а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент –

**завідувач кафедри адміністративно-правових
дисциплін факультету №2**

**Донецького державного університету
внутрішніх справ**

кандидат юридичних наук, професор

Ольга МЕРДОВА